
***ОГЛЯДИ
ТА ПОВІДОМЛЕННЯ***

ДО 150-РІЧЧЯ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ЧОЛОВІЧОЇ ГІМНАЗІЇ

У хронологічному порядку подані прізвища службовців гімназії, її випускників. Уперше подано факти з державного архіву про кар'єру, соціальне походження і національність випускників гімназії у XIX – XX ст.

Ключові слова: гімназія, директор, інспектор, учитель, випускник, офіцер, доктор, суднобудівельник.

В хронологическом порядке поданы фамилии служащих гимназии, ее выпускников. Впервые приведены факты из государственного архива о карьере, социальном происхождении и национальности выпускников гимназии в XIX – XX вв.

Ключевые слова: гимназия, директор, инспектор, учитель, выпускник, офицер, доктор, судостроитель.

Surnames of personnel and graduates of gymnasium are reconstructed in chronological order. Facts from State Archives about career, social status and nationalities of gymnasium-graduates in the XIX – XX c. are announced at first.

Key words: gymnasium, director, inspector, teacher, graduate, officer, doctor, shipbuilder.

14 листопада 2012 року виповнюється 150 років із часу відкриття у місті Миколаєві першого середнього цивільного учбового закладу – Миколаївської чоловічої гімназії. Цей заклад став центром освіти і виховання молоді на наступні 58 років і у подальшому був реформований в інститут. Проте нам, сучасникам нового тисячоліття, мало що відомо про особистості, чийми силами створювалась і розвивалась гімназія, які 100-150 років тому були добре відомими серед громадян Миколаєва.

Учбовий заклад розташовувався у стінах старих флотських казарм, побудованих у 1832-1838 рр. за проектом англійського архітектора Чарльза Акройда з метою створення у Миколаєві училища штурманів. Після поразки Росії у Кримській війні 1853-1856 рр. потреба у цивільній освіті стала більш значущою, ніж у військовій, і училище було перетворене у гімназію. До 1862 року на території Російської імперії було лише 90 гімназій. Миколаїв став одним із перших не губернських міст, де була відкрита чоловіча гімназія. 11 серпня 1862 року, після звернення військового губернатора Миколаєва генерал-ад'ютанта Богдана Олександровича фон Глазенапа, імператор Олександр II дав свій дозвіл на відкриття гімназій у Санкт-Петербурзі, Кронштадті, Миколаєві на місті

колишніх штурманських шкіл. З 1864 до 1872 р. новоутворена гімназія була реальною, а після відкриття у місті реального училища була перетворена у класичну восьмирічну гімназію, останній 8-й клас якої відкрився у 1878 р., з 30 жовтня 1874 р. почала іменуватись – «Олександрівською».

Наш учбовий заклад, Миколаївський будівельний коледж, не являється правонаступником гімназії, проте він розташований у її стінах. Відповідно на нас, викладачах коледжу, лежить певна відповідальність за повернення із небуття імен і біографій мешканців Миколаєва. Значна робота у цьому напрямку вже була виконана: восени 1994 року, силами ініціатора цієї справи, директора коледжу Валерія Андрійовича Нестерчука та його одноступців міській громаді було повернуто пам'ятник матросу Гнату Шевченко (?-20.01.1855), герою Кримської війни, який до 1903 р. був розташований перед парадним входом у гімназію.

У гімназії працювали особистості, які зробили значний внесок у навчання і виховання юних мешканців Миколаєва, Херсонської губернії, Одеського учбового округу, Балканського півострову, відзначились завдяки своїй науковій, просвітницькій, патріотичній діяльності, благодійництву, боротьбі з епідеміями, справами милосердя.

Директори гімназії:

14-20.11.1862	КОЛЕНКО Захарій Васильович	(1810 (?) – п. 1869)
з 20.11.1862 до 13.12.1864	ГЕЕК Микола Карлович	(1830, Везенберг (Раковор), Естляндська губ. (Раквере, Естонія) – 04.04.1889, С.-Пб.)
з 19.01.1866 до 12.12.1870		(XIX ст.)
з 13.12.1864 до 25.08.1866	ПОРУНОВ Микола Миколайович	(1814 (?) – 09.02.1884, Миколаїв)
з 12.12.1870 до 09.02.1884	СМИРНОВ Олексій Федорович	(1845 (?) – п. 14.11.1912)
з 06.04.1884 до 15.03.1907	БАЛИК Олександр Іванович	(пр. 1855 – п. 15.04.1920)
з 1.08.1907 до 15.04.1920	ДОБРИЦЬКИЙ Капітон Львович	

Інспектори та виконуючі обов'язки інспектора:

з 15.09.1862 до 31.05.1864	ЩЕРЕЦЬКИЙ Василь Пилипович	
з 08.06.1864 до 14.11.1866	ГАРТЕН Оттон Карлович	
з 26.11.1866 до 09.07.1871	ФЕДОРЧЕНКО Михайло Іванович	
з 24.11.1871 до 01.12.1878	МЕСНЯЄВ Олексій Миколайович	
з 01.12.1878 до 13.08.1879	КУЛКОВ-СУРІН С. М.	
з 21.09.1879 до 29.09.1880	ТОКАРСЬКИЙ Ф. А.	
з 29.09.1880 до 17.04.1900	ГАЙДЕБУРОВ Пров Олександрович	(1845(?), Миколаїв – 17.04.1900, Миколаїв)
з 29.04.1900 до 01.08.1907	ЧЕКЕРДЕКОВИЧ Сімеон Маркович	(1854, Австрія – 17.07.1913, Миколаїв)
з 01.07.1907 до 01.08.1911	ТОКМАКОВ Михайло Іванович	(30.06.1859/01.07.1860 – п. 19.04.1921)
з 01.08.1911 до 11.1916	ПЕЛИПЕНКО Микола Семенович	(23.07.1873 – п. 1917)
з 12.1916 до 01.06.1920	ЛЕЩЕНКО Михайло Костянтинович	(пр. 1880 – п. 1922)

Законовчителі:

з 12.12.1862 до 03.05.1876	ОСТРОУМОВ Іоан Стефанович	(пр. 1815, с. Семенівське Веншовського пов. Тульської губ. – 03.05.1876, Миколаїв)
з 14.07.1876 до 07.1905	ЄЛАНСЬКИЙ Петро Петрович	(13.11.1841, Миколаїв – 15.05.1906, Миколаїв)
з 07.1905 до 07.1906	КИРИКА Федосей (Феодосій) Федорович	(11.01.1866, Херсонська губ. – п. 26.08.1937)
з 01.08.1906 до 07.1917	ЧЕЛАК Олександр Миколайович	(пр. 1878, Бессарабська губ. – до 14.09.1917, Миколаїв)
липень-вересень 1917 р.	ТВЕРДИЙ Доримедонт Георгійович	(17.09.1847, Могилівська губ. – п. 1923)
з 09.1917 до 02.1920	СОКОЛОВ Андрій Павлович	(02.01.1882, Москва – п. 12.1929)

Лікарі:

з 14.11.1862 до 05.1863	ВЕРБОЛОЗОВ Павло Андрійович	(пр. 1810 – п. 1884, Миколаїв)
з 27.05.1863 до 26.04.1871	ЛАВРЕНТ'ЄВ Андрій Олексійович	(пр. 1820 – п. 12.1886, Миколаїв)
з 26.04.1871 до 14.05.1880	ГІММЕЛЬРЕЙХ Генріх Корнійович	(пр. 1820 – п. 1882, Миколаїв)
з 11.06.1880 до 1889 (?)	СОФРОНИЦЬКИЙ Микола Григорович	(пр. 1830 – п. 1902, С.-Пб.)
з 1890 (?) до 1907	КАНОННИКОВ Володимир Іванович	(пр. 1850 – п. 11.1921)
з 1907 (?) до 1909 (?)	СМИРНОВ Сергій Прокопович	(06.09.1870 – п. 1917)
з 01.04.1910 до 15.04.1920	МАРКЕЛОВ Володимир Іванович	(пр. 1865, Миколаїв – п. 1.06.1920)
з 1.09.1911 до 7.09.1914 – лікар-окуліст	МАТУСОВСЬКИЙ Андрій Йосипович	(24.01.1859 – 22.10.1916, Миколаїв)

Сім і більше років присвятили роботі в гімназії такі викладачі⁸:

з 25.08.1864 до 28.06.1871	БУСКЕ Євгеній Феліксевич
з 18.03.1865 до 17.10.1873	ГЕНЕЛЬ Роберт Іванович
з 08.12.1865 до 14.08.1878	МЕСНЯЄВ Олексій Миколайович
з 07.10.1870 до 01.01.1877 – математика, фізика, природознавство	ШЕТЛЕ Костянтин Іванович

⁸ Абсолютними рекордсменами по часу роботи в гімназії являються П. С. Григорович і син миколаївського священика О. Й. Гайдебурова (відомого в історії м. Миколаїв тим, що 27 грудня 1848 р. хрестив майбутнього адмірала С. Й. Макарова), випускник першого випуску гімназії 1866 року, П. О. Гайдебуров, відомий педагог-просвітник, меценат, краєзнавець, який пропрацював викладачем географії майже тридцять років, з 7 листопада 1870 р. по 17 квітня 1900 р. Найбільший педагогічний стаж – у Д. А. Архипова (з 1881 до 1918 р.) та Р. О. Дібольда (з 1877/8 до 1913 р.).

з 27.10.1870 до 01.09.1884 <i>німецька мова</i>	МІЛЛЕР Іван (Іоганн) Федорович	
з 25.10.1871 до 06.11.1884	ГІНЯРД Генріх Давидович	
з 03.11.1871 до 09.01.1878	ПРОКЕШ І. Д.	
з 12.06.1872 до 20.07.1879	СЦИБОРСЬКИЙ Володимир Іонович	(1848 – п. 1880)
з 19.07.1873 до 01.07.1888	ЛОПУХІН М. Г.	
з 06.11.1874 до 1903 – <i>помічник класного керівника</i>	ПЛІГІНСЬКИЙ Семен Семенович	
з 01.01.1877 до 20.02.1885	ЗАЙОНЧЕВСЬКИЙ В. М.	
з 15.06.1877 до 01.01.1885 – <i>латинська і грецька мови</i>	ЧИЧИБАБІН І. С.	
з 02.08.1877 до 14.12.1906	КЕЙЗЛАР Іван Іванович	(пр. 1851 – п. 1914)
з 01.06.1878 до 01.02.1889	РАСВ Микола Олександрович	(пр. 1863 – п. 1900)
з 03.08.1879 до 1889 (?)	МАХАРИНО Володимир Григорович	(185(?) – п. 1917)
з 10.02.1880 до 06.1891	МАХАРИНО Георгій Григорович	
з 24.09.1880 до 01.08.1906	ПЕЛЧЕВСЬКИЙ Антон Мечиславович	(пр. 1855 – 03.03.1912, Миколаїв)
з 08.09.1884 до 1919	ДЕННГАРДТ Карл Фрідріхович	(пр. 1855, Пруссія – п. 1919)
з 01.01.1885 до 01.08.1907	ЧЕКЕРДЕКОВИЧ С. М.	
з 01.01.1885 до 12.10.1918	ГРИГОРОВИЧ Петро Семенович	(пр. 1855, Миколаїв, – п. 10.1918, Миколаїв (?))
з 01.08.1886 до 15.04.1920 – <i>російська мова і словесність</i>	ТОКМАКОВ Михайло Іванович	
з 09.1886 до 19.06.1909	АРХИПОВ Дмитро Архипович	
з 06.06.1891 до 10.09.1904	ТЕРЮХОВ Василь Олександрович	(пр. 1860 – 12.09.1918, Миколаїв)
з 01.08.1892 до 1901	ГОЛУБЄВ Петро Миколайович	(пр. 1860 – п. 1918)
з 01.08.1893 до 03.06.1903	СОЛОНІКІО Андрій Іванович	(II пол. XIX ст. – 24.09.1913)
з 01.08.1893 до 01.12.1903	КИРИЛОВ Порфирій Порфирійович	
з 15.11.1900 до 08.1911 – <i>історія і географія</i>	ХРАПКО Віталій Григорович	
з 01.08.1901 до 1919 – <i>правознавство</i>	РУДЕНКО Володимир Андрійович	
з 01.08.1901 до 01.06.1920	ОППЕРМАН Андрій Фрідріхович (Федорович)	(07.09.1875, Севастополь – 1935, Миколаїв)
з 30.08.1901 до 01.09.1908	БШЕЛЛІ Артур Францович	
з 01.12.1903 до 01.09.1909,	ПЕЛИПЕНКО Микола Семенович	
з 25.08.1911 до 11.1916 – <i>математика</i>		
з 01.10.1904 до 01.06.1920 – <i>музика та спів</i>	ПОГАДАЄВ Олександр Михайлович	(31.07.1869, Іркутськ – 1932, Миколаїв)
з 01.09.1908 до 1918	ГІННЕ Фердинанд Петрович	(16.03.1869, м. Новалез, Савоя, Франція – п. 1937)
з 01.08.1909 до 1919 – <i>образотворче мистецтво</i>	МУРЗАНОВ Володимир Олексійович	(1872-1922, Миколаїв)
з 01.08.1911 до 15.04.1920	ЗАВ'ЯЛОВ Сергій Миколайович	(18.08.1887 – п. 1927)
з 01.11.1911 до 01.06.1920	МАТВЄЄВ Микола Костянтинівич	
з 01.10.1912 до 01.06.1920 – <i>французька мова</i>	КОЗЛОВСЬКА Конкордія Володимирівна	(26.08.1876, Київська губ. – п. 1927)

Багато учнів і випускників гімназії відомі за межами, м. Миколаїв:

ВЕБЕР Віктор Іполитович	(12.09.1868, Миколаїв – 24.06.1905, Миколаїв)	інженер-залізничник, автор проекту Миколаївського водопроводу
ГАЙДЕБУРОВ В'ячеслав Олександрович	(1850, Миколаїв, – 1894)	поет некрасівської школи, публіцист, літературознавець
ГАЙДЕБУРОВ Свлодій Олександрович	(05.03.1857, Миколаїв, – п. 06.12.1913)	полковник окремого корпусу прикордонної стражі, віддав 30 років захисту південних кордонів Російської імперії
ГРИГОРОВИЧ Костянтин Петрович	(18.09.1886, Миколаїв – 05.04.1939, с. Комунарівське	один із засновників радянської школи електрометалургії

МЯЗГОВСЬКИЙ Олександр Іванович	Московська обл.) (18.11.1857, Миколаїв – 28.06.1919, Миколаїв)	віце-адмірал, Миколаївський градоначальник (1909-1917)
ОБРАЗЦОВ Володимир Миколайович	(06.06.1874, Миколаїв – 28.11.1949, Москва)	академік АН СРСР, нарком шляхів сполучення (1935-1945)
ПОХИТОНОВ Іван Павлович	(27.01.1850, с. Мотронівка, Херсонська губ. – 23.12.1923, м. Льеж, Бельгія)	художник-пейзажист, член Товариства художників-передвижників
СТРАДОМСКИЙ Борис Васильович	(пр. 1877, Миколаїв – п. 1958, Москва)	лікар і красзнавець
ШНЕЙДЕР (БРЕЙТ-ШНАЙДЕР) Григорій Альфредович (БРЕЙТ Грегори)	(14.07.1899, Миколаїв – 11.09.1981, Орегон, США)	американський фізик-теоретик, один із розробників атомної зброї

Видатні болгарські військові, політики, науковці:

БОЧАРОВ Стефан Христов	(04.01.1852, д. Байковці, Габровський округ, Османська імперія – 14.01.1937, Софія)	генерал-майор Болгарської армії, доктор медичних наук
ВАНКОВ Сімеон Николов	(25.01.1858, Свищов, Османська імперія – 21.06.1937, Москва)	майор Болгарської і генерал-майор Російської армії, професор металургії і обробки металу Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, військовий теоретик, дослідник історії артилерії
ВОЛОВ Панайот Вічев (Петър Ванков)	(1850, Шумен, Османська імперія – 26.05.1876, край Бяла, Османська імперія)	національний герой Болгарії, організатор і керівник антитурецьких повстань у Болгарії у жовтні 1875 р., квітні 1876 р.
ГЕНЧЕВ Дімітар Іванов	(09.04.1860, Свищов, Османська імперія – 8.01.1922, Софія)	повний генерал Болгарської армії
КІРКОВ Георгій Йорданов (Майстора)	(15.08.1867, Плевна, Османська імперія – 25.08.1919, Софія, Болгарія)	болгарський публіцист, письменник, організатор робітничих профспілок, діяч болгарського і світового революційного руху
НІКІФОРОВ Костянтин Ніколов (Попконстантинов К. Н.)	(19.10.1856, Габрово, Османська імперія – 20.02.1891, Мерано, Італія)	майор (1885-1891), організатор артилерії Болгарської армії, військовий теоретик, автор двотомника «Ръководство по артилерія»
ПЕТКОВ Яков Димитров	(22.01/23.10.1848, Свищов, Османська імперія – 20.01.1914, Софія (?))	доктор медичних наук, організатор пересувних лікарень під час антитурецьких повстань (1875- 1876), російсько-турецької війни (1877-1878), полковник Болгарської армії (1900-1914)
УЗУНОВ Атанас Марінов	(1857, Рушук, Османська імперія – 22.02.1887, там саме)	видатний болгарський військовий діяч
ЦВЕТКО Сергій Ілліч	(25.09.1884, п. Тернівка Херсонської губ. – п. 07.1946)	болгарський історик та етнограф

Відомі офіцери, учасники російсько-японської війни 1904-1905 рр.:

БЕК-ДЖЕВАГІРОВ Олексій Олександрович	(03.08.1871, Миколаїв – 10.03.1934, Париж)	
ЗАСУХІН Анатолій Миколайович	(01.04.1861, Миколаїв – 31.03.1904, рейд Порт- Артуру)	старший офіцер ескадреного броненосцю «Петропавловск» (з 12.01. по 31.03.1904)
ПАНОВ Пилип Петрович	(11.10.1870, Миколаїв – 02.08.1960, м. Рафаэль, Вар, Франція)	
ТВЕРДИЙ Леонід Дорімедонтович	(01.12.1872, с. Грязевець Бихівського повіту Могилівської губ. – 21.04.1968, Париж)	

Герої Першої світової війни:

БОШ Олександр	(14.11.1888, Миколаїв – 23.08.1916, Буковина (?),	прапорщик
------------------	--	-----------

Вільгельмович ВІКТОРСЬКИЙ Костянтин Андрійович ГАЙДЕБУРОВ Борис Провович	29.09.1916 † у Миколаєві) (пр. 1895, Миколаїв (?) – 12.10.1915, Волинська губ., 17.12.1915 † у Миколаєві) (пр. 07.1895, Миколаїв – 23.06.1917, район Тернополя, 08.07.1917 † у Миколаєві) (27.12.1852, Миколаїв – 01.11.1914, Лодзь)	поручик штабс-капітан
ДАНИЛОВ Володимир Миколайович НСЖЕНЦЕВ Митрофан Осипович ПРОКОФ'ЄВ Михайло Антонович	(25.04.1886, Миколаїв – 12.04.1918, Катеринодар) (05.09.1885, Миколаїв – 17.01.1915, Карпатські перевали, 04.02.1915 † у Миколаєві)	генерал-ад'ютант, довірена особа імператора Миколи II, командуючий 23-м армійським корпусом (1914) полковник, ініціатор руху ударництва під час Першої світової війни (1917) штабс-капітан
СТЄБІХОВ Микола Леонтійович	(пр. 1890, Миколаїв – 04.10.1914, м. Фельштин, Галіція, 13.11.1914 † у Миколаєві)	поручик
ТЄЛЄПНЄВ Сергій Іванович УШАКОВ Андрій Олександрович ФЕДОРОВ Олександр Миколайович ХРИСТЕНКО Олексій Васильович	(пр. 1892, Миколаїв – 30.08.1914, Гродно) (09.1895, Миколаїв – 02.12.1916, Волинська губ., 12.01.1917 † у Миколаєві) (пр. 1891, Миколаїв – 25.02.1915, Галіція, 11.04.1915 † у Миколаєві) (пр. 1892, Миколаїв – 27.08.1914, Галіція, 22.11.1914 † у Миколаєві)	викладач поручик підпоручик підпоручик

Відомі лікарі:

АРХИПОВ Олександр Олексійович БРИТМАН Михайло Степанович ВИШНЕВСЬКИЙ Петро Якович (Пейсах-Герш Янкелев) ДАВИДОВ Дмитро Васильович ДЕМЕНТ'ЄВ Василь Федорович ДИКОВСЬКИЙ Михайло Васильович ДІБОЛЬД Антон Робертович	(01.08.1868, Миколаїв (?) – п. 1918) (02.11.1874, Миколаїв – 1942, Пржевальськ) (12.06.1876, Миколаїв – п. 01.1938, Миколаїв) (26.10.1872, Миколаїв – п. 1904) (13.04.1877, Херсон – п. 1918) (1887, Миколаїв – 1959, Миколаїв) (06.01.1862, м. Тальне Звенигородського пов. Київської губ. – 1909, Миколаїв)	військовий лікар (1914-1918) кандидат математичних наук, один із засновників Миколаївського кораблебудівного інституту перший керівник Миколаївського протитуберкульозного диспансеру (1920-1930-ті) молодший лікар 32-го Флотського екіпажу(1898- 1904) військовий лікар (1914-1917) фронтний лікар (1941-1945), лікар шпиталю інвалідів Великої Вітчизняної війни (п. 1945) старший лікар 37-го Флотського екіпажу (1902-1909)
ДУБРОВА Микола Володимирович ЗАСУХІН Павло Миколайович	(13.12.1879, м. Берислав Херсон. губ. – п. 1922) (30.06.1864, Миколаїв – п. 1918)	відомий педагог
КАРАБИНОВИЧ Володимир Онисимович	(пр. 1864/65, м. Мостове Ананьївського пов. Херсонської губ. – п. 1914)	помічник санітарного інспектора Миколаївського порту (07.09.1914 – 1918), помічник головного лікаря Миколаївського морського шпиталю земський лікар (1900-1914), м. Лиса Гора Єлисаветградського пов. Херсонської губ.
КЕФЕЛІ Яків Йосипович	(07.11.1876, Миколаїв – 06.07.1962, Париж)	продовжувач справи М. Пирогова у поширенні військово-польової хірургії, винахідник «нош Кефелі» для прискореного транспортування поранених
КРОВОПУСКОВ Григорій Євграфович	(20.09.1872, Миколаїв – п. 1918)	молодший ординатор Миколаївського морського шпиталю (1897-1917)

СОБОЛЬ Климентій Григорович (Кальмон Герцов)	(1866, Миколаїв – 04.01.1914, Миколаїв)	міський санітарний лікар (1909-1914), представник правління Миколаївського відділу Всеросійської ліги по боротьбі с туберкульозом
ФЕДОРОВ Василь Олександрович	(26.01.1877, Миколаїв – до 10.05.1911, Кронштадт, 18.05.1911 † у Миколаєві)	судовий лікар броненосцю «Петр Великий» (1909- 1910)
ФЕДОРОВ Володимир Миколайович	(26.01.1872, Миколаїв – п. 1922)	старший ординатор Миколаївського морського шпиталю (1916-1919)
ЧЕКЕРДЕКОВИЧ Марк Сімеонович	(26.09.1887, Миколаїв – 30.03.1954, Миколаїв)	доктор медицини (1911-1954)
ШАНЦЕР Вергілій Леонович	(1867, Одеса – 29.01.1911, Москва)	австро-швейцарський, російський соціал-демократ, названий за свої радикальні погляди «російським Маратом»
ЯРЕМЧЕНКО Костянтин Іоаннович	(05.11.1899, Харків – до 16.02.1952, Париж)	відомий суспільний діяч, колекціонер, антиквар, який зібрав одну із найбільших у світі колекцію православних ікон

У стінах гімназії навчались:

<i>сини представників династій морських офіцерів:</i>	Безуар, Буткевичів, Глазенап, Єльчанінових, Єргомишевих, Залеських, Ільїних, Кноррінг, Лазарєвих, Мордвінових, Огільві, Плігінських, Савельєвих, Федорових, Шипулінських
<i>армійських офіцерів:</i>	Бартенєвих, Белоклінцевих, Васильєвих, Гінярд, Горкавенків, Жарінових, Кирилових, Комарницьких, Лапінних, Максимових, Нікітінних, Овчіннікових, Русанових, Тверітінних, Телепневих
<i>нащадків перших будівельників військових суден:</i>	Авдєєвих, Александрових, Андрєєвих, Афанасьєвих, Вечних, Вейнбергер, Гордєєвих, Іванових, Кисельових, Кременецьких, Кровопускових, Лаврових, Лагутінних, Мазговських, Михайлових, Петрових, Помінальнікових, Трофімових
<i>священиків і законовчителів:</i>	Бузкових, Брижицьких, Дєлових, Димових, Добровольських, Енкуватових, Сланських, Каніних, Мшанецьких, Преображенських, Семенєнків, Сімеонових, Холодних, Штенків
<i>астрономів Миколаївської обсерваторії:</i>	Альбертаці, Бредіхінних, Картаці, Кнорре
<i>представників родового і служилого дворянства:</i>	князів Гедройц, Дабіжа, Маврокордато; Бельвейс, Горе, де Лакур, де Плато, Парізо-де-ла-Валлет, Широких, Шмигельських
<i>нащадків купецьких династій:</i>	Ага (Агінних), Берг, Бродських, Донських, Железнякових, Кенігсберг, Кривошеєвих, Литвиненків, Позе, Соболевих, Хаскіних, Чеботарьових, Шамотульських, Юріціних
<i>синів відомих служителів Феміди:</i>	Беліна-Беліновичів, Карабчевських, Фокіних, Шехавцових
<i>синів агрономів:</i>	Дем'яненків, Кушнарєнків, Лук'яненків
<i>нащадків Миколаївських промисловців:</i>	Барбе, де Метц, Куппа, Стемповських
<i>лікарів:</i>	Гутштейн, Завадовських, Полякових

У гімназії навчались представники багатьох національностей,

які постійно, або тимчасово проживали у місті Миколаїв, або у Херсонській губернії:

<i>австрієць:</i>	Барбе
<i>азербайджанець:</i>	Бек-Джавагіров
<i>албанець:</i>	Зефіров
<i>американець:</i>	Коссодо
<i>бельгієць:</i>	де Метц
<i>білоруси:</i>	Брайкевичи, Гринєвичи, Сінкевичи, Стасєвичи, Филиповичи
<i>болгари:</i>	Ботєви, Койчеви, Славчеви, Стамерови, Стоянови
<i>вірмени:</i>	Терзі(аянц), Мгебров
<i>греки:</i>	Калафатіс, Калогєрас, Ламбрінудіс, Петалас, Салонікіо
<i>євреї:</i>	Коган, Когон, Кранцфельд, Левіт, Маршак
<i>італійці:</i>	Дуранте, Менкіні, Метті
<i>караїми:</i>	Бабаджан, Коген, Маматказін, Оксюз, Туман
<i>латиш:</i>	Лаздинь
<i>литовець:</i>	Восс

молдавани:	Барбанягра, Бузескул, Гребенча, Кара, Сінческул
німці:	Бауер, Гольдман, Дауенгауер, Кетцерау, Міллер
поляки:	Бартошинські, Брюховецькі, Войцехівські, Вінобер, Залеські
росіяни:	Гончарови, Горшкови, Кузнєцови, Курчатови, Павлови
серби:	Джилович, Дюріч, Милошевич
турок:	Хаджі-Колі
французи:	Жирардо, Лоран
українці:	Голубченки, Кривошапки, Лисенки, Луценки, Пелипенки
фін:	Пено
чехи:	Матоушек, Ремабек

За роки свого існування учбовий заклад у лютому 1920 р., молодші класи займались випустив із своїх стін у доросле життя більше до 1 червня 1920 р. Після цього гімназія була ніж 2 000 гімназистів. Останній випуск відбувся реорганізована у народний університет.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Держархів Миколаївської обл., ф. 123 Миколаївська Олександрівська чоловіча гімназія, оп. 1, спр. 1-148.
2. 50-летие Николаевской Александровской мужской гимназии. Краткая историческая записка / Сост. преп. истории Н. К. Матвеевым. – Николаев : Электр. типо-лит. бр. Л. и И. Белолипских, 1912. – 108 с.
3. Николаевская газета. – 1914. – 1 січня. – 1917. – 31 грудня, № 2079-3560.

РЕЦЕНЗЕНТИ: д.і.н., професор **Г. В. Боряк**; д.і.н., доцент **О. П. Тригуб**.

ДОСЛІДНИК СПІЛЬНОЇ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ МИНУВШИНИ ТАДЕУШ СРОГОШ (до ювілею вченого)

Стаття присвячена відомому польському вченому – історику Тадеушу Срогошу. Висвітлено життєвий шлях, становлення й розвиток наукової кар'єри дослідника.

Ключові слова: польсько-українська минувшина, дослідження історії України, польська історіографія.

Статья посвящена известному польскому учёному – историку Тадеушу Срогошу. Освещено жизненный путь, становление и развитие научной карьеры исследователя.

Ключевые слова: польско-украинское прошлое, исследование истории Украины, польская историография.

The article is dedicated to the famous Polish scientist – historian Tadeusz Srogoshu. Covered life, formation and development of a scientific career researcher.

Key words: Polish-Ukraine past, research of Ukraine history, Polish historiography.

Ім'я доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історіографії та методології історії Тадеуша Срогоша відоме широкому загалу вітчизняних фахівців [1]. Народився ювіляр у робітничій сім'ї в місті Лодзі. На перший погляд, звичайна біографія: школа, навчання у 1971-1976 роках в університеті рідного міста, де під керівництвом доктора історичних наук, професора Богдана Барановського успішно захистив магістерську роботу «Сільська корчма в Польщі у XVIII столітті». По тому була служба у війську, праця в школі та робота над кандидатською дисертацією. У 1985 році науковцю-початківцю посміхнулася доля, він пройшов за конкурсом на посаду асистента кафедри історії медицини і фармації медичної академії в місті Лодзь.

Очевидно, вдалий початок науково-педагогічної кар'єри Тадеуша Срогоша був обумовлений тією обставиною, що під керівництвом професора Б. Барановського він успішно завершив роботу над кандидатською дисертацією «Działalność niekarnych oddziałów wojskowych na terenie wojewodstw Łęczyckiego i Sieradzkiego oraz ziemi wieluńskiej w XVII wieku», яку захистив 19 грудня 1985 року. Після цього посів посаду ад'юнкта по кафедрі історії медицини і фармації. На 1989 рік приходить його стажування у Софії.

Наполеглива праця на науковому полі дала свої плоди. 24 жовтня 1994 року, на підставі загального наукового доробку і виконаної праці «Проблеми санітарно-гігієнічної діяльності адміністрації Речі Посполитої в станіславівський період» Тадеуш Срогош отримав науковий ступінь доктора історичних наук (доктора габлітованого).

У медичній академії науковець працював до 1996 року. За час праці у вузі отримав відзнаки другого і третього ступенів за наукову і викладацьку діяльність.

У 1991 році Т. Срогош увійшов до складу Товариства історії медичних наук ПАН, а в 1993 році – до складу Редакційного комітету наукового часопису «Сучасна медицина. Дослідження історії медицини», що видається Інститутом історії ПАН. У 1993 році його премійовано фундацією «Humanitas et Scientia». Починаючи з 1995 року він – закордонний член Білоруського товариства історії медицини. У 2001 році Тадеуш Срогош став першим, кого обрано почесним закордонним членом Південного осередку Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. Науковець є почесним членом Товариства дослідників «Wieniawa», заступником голови фундації «Humanitas et Scientia», заступником голови

Ченстоховського відділення Польського історичного товариства.

Починаючи з 1996 року, він пов'язав свою науково-педагогічну кар'єру з Вищою педагогічною школою в Ченстохові (нині – Академія імені Яна Длугоша). У 1997 році Т. Срогош обраний професором надзвичайним (на посаді професора), а з 1998 року очолив кафедру дидактики і методології історії (нині – кафедра методології та історії історіографії). У 1999 році він очолив дослідницьку групу з вивчення історії Східної Європи. У період 1999-2004 років перебував на посаді декана філологічно-історичного факультету (переобраний на другий термін у 2002 році, але у 2004 році, обстоюючи власну позицію, подав у відставку). У 2005 році у Бельведерському палаці Президент Республіки Польща Александр Квасневський вручив Т. Срогошу атестат професора. За час роботи на новому місці він неоднократно був удостоєний різноманітних наукових нагород навчального закладу, а також став членом Європейського товариства історії медицини (штаб-квартира в Страсбурзі), членом Товариства історії методології науки ПАН, нагороджений «Срібним хрестом за заслуги» (2002 р.). У 2007 році науковець нагороджений медаллю «Національної освітньої комісії», а у 2009 році отримав «Золотий хрест за заслуги». У вересні 2012 року Т. Срогош став членом Головної ревізійної комісії Польського історичного товариства.

Його наукові зацікавлення пов'язані з історією повсякденності та охороною здоров'я, минувшиною польського війська, а також історією науки і методологією історії. Дослідження тематики часів першої Речі Посполитої увінчалися працями стосовно Великого князівства Литовського і України, а також стосунків польсько-литовської держави із сусідами. У своєму науковому доробку Тадеуш Срогош має близько 150 праць. Він – автор низки монографій: «Problemy sanitarno-zdrowotne w działalności administracji Rzeczypospolitej w okresie stanisławowskim» (1993), «Dżuma ujarzmiona? Walka z czarną śmiercią za Stanisława Augusta» (1997), «Pomoc weteranom, rannym i chorym na ziemiach polskich w latach 1806-1807» (2001), «Między biologiczną egzystencją człowieka w dziejach a historią nauki» (2003), «Żołnierz swawolny. Z dziejów obyczajów armii koronnej w XVII wieku» (2010).

Вчений активний учасник міжнародних наукових конференцій в Україні. Так, на 1997 рік приходить його перший досвід участі в наукових заходах на теренах нашої держави. У Херсоні, в рамках Шевченківських днів на Херсонщині відбулася міжнародна науково-практична конференція «Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку». До міста на Дніпрі прибули науковці США, Канади, ФРН, Республіки Польща та всіх регіонів України. Т. Срогош виступив із доповіддю «Запобіжні міри проти чуми на теренах Південної України за царювання Станіслава Августа Понятовського» [2]. Участь у конференції мала своїм наслідком не лише те, що Т. Срогош знайшов у місті над Дніпром стимули для подальшого дослідження маловідомих сторінок історії України, але й щирого товариша в особі декана Є. Сінкевича. На 1998 рік приходить візит декана історичного факультету з Херсона до Ченстохови. Не забарився відповісти на приватне запрошення відвідати в черговий раз Херсон і Т. Срогош. Своє враження від Херсонщини, її степів, морів, плавнів та ланів польський вчений виклав у «Інформаційному бюлетені», що ознайомив польських студентів та викладачів із мальовничим куточком «далекої України» [3].

Встановлення контактів з українськими колегами, яке відбулося під час конференції в Херсоні, обумовило участь науковця у науковому зібранні, що відбулося роком пізніше у Дніпропетровську. Вчений запропонував увазі учасників свою доповідь на тему: «Внесок лікарів-німців у цивілізаційний розвиток окраїнних земель Речі Посполитої у другій половині XVIII ст.» [4].

Взаємодія Т. Срогоша із деканом історичного факультету Херсонського державного університету Є. Сінкевичем дозволила не тільки підготувати низку спільних проектів (організація археологічних практик українських і польських студентів у Криму та Золотому Потоці), але й, у кінцевому результаті, привела до підписання між двома навчальними закладами договору про співпрацю. До участі в черговій міжнародній конференції у Херсоні науковець залучив і свою аспірантку Анну Чернецьку-Габерко [5], а згодом і аспіранта Норберта Моравця. Наступний візит вченого до Херсона у 2001 році теж був

пов'язаний із участю в черговій міжнародній конференції, де він запропонував увазі присутніх доповідь на тему «Проти епідемічна діяльність лікаря Яна Ружанського на кордоні з Туреччиною і Росією в 1783 році» [6].

Представляє інтерес участь Т. Срогоша у міжнародній конференції, організованій у Ченстохові (Золотому Потоці), предметом якої була історія середньовічних замків на теренах Європи, в тому числі й України. Неабиякий інтерес у присутніх викликала його доповідь «Замок у Тембовлі у XV – XVII столітті і його функції в регіоні», яку він підготував разом із своїм учнем Рафалом Стенпенем [7].

Достатньо плідним у дослідженні минулщини України видався для Т. Срогоша 2005 рік. Не оминув він своєю увагою опубліковану В. С. Савчуком і М. В. Поляковим монографію, присвячену історії університетської освіти. Його зважені і компетентні оцінки доробку українських вчених знайшли відображення у спеціальній рецензії, опублікованій у «Kwartalnik Historii Nauki i Techniki» [8]. У знаному столичному науковому виданні вийшла його розвідка стосовно гайдамацького руху [9]. Сучасним дослідженням місцевих адміністративно-самоврядних органів на українських теренах Речі Посполитої в другій половині XVIII століття була присвячена доповідь вченого на черговій міжнародній науковій конференції у Херсоні [10].

На початку XXI століття ціла низка проблем історії України стала предметом дослідження польських науковців. У наукових часописах Республіки Польща достатньо місця посідає проблематика, присвячена українським теренам часів Першої та Другої Речі Посполитої, складним українсько-польським взаєминам часів Другої світової війни і повоєнного періоду. Не залишився осторонь і Тадеуш Срогош [11].

Численні наукові форуми в Херсоні та Миколаєві мали своїм наслідком те, що

сформувалося коло українських і польських науковців, яких об'єднало спільне дослідницьке зацікавлення минувшиною двох народів-сусідів. Занепад після Помаранчевої революції дослідницького центру в Херсоні не припинило активну співпрацю. Її центром, на певний час, стало місто Умань, де розвивали співпрацю історики місцевого університету і польські науковці з Ченстохови, Гнезно, Ланьцута. Завдячуючи участі в українсько-польському діалозі, Т. Срогош поглибив свої наукові пошуки стосовно причин поразки гайдамацького руху [12]. Із легкої руки Т. Срогоша активну співпрацю з Чорноморським державним університетом імені Петра Могили здійснюють науковці Академії імені Яна Длугоша: Марек Ніта, Юля Дзівокі, Беата Урбанович. Перебування в Академії імені Яна Длугоша українських істориків Ф. Г. Турченка і Є. Г. Сінкевича дало початок співпраці дослідників із Запоріжжя та Ченстохови.

Професійна взаємодія сприяє встановленню тісних дружніх відносин між українськими та польськими вченими. Така дружба розвиває толерантне ставлення до минулщини двох народів. На підставі широкого джерельного пошуку Т. Срогош виявив приклади спільних дій наших предків [13]. У цьому ж контексті виконане спільне дослідження Т. Срогоша і Є. Сінкевича, що вийшло друком у «Чорноморському літописі» [14]. На даний момент в одному із київських наукових журналів готується до друку стаття, стосовно постатей козаків у творчому доробку Людвіка Кубалі.

Отже, наприкінці маємо відмітити, що відомий польський учений Тадеуш Срогош є не тільки самовідданим вченим-дослідником – професіоналом, науковцем із великої літери, а й просто порядною людиною, яка здійснила значний внесок у розвиток польської науки, становлення партнерських відносин із вченими інших держав і, зокрема, України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Сінкевич Є. Г. Із нагоди 50-річного ювілею дослідника медицини Тадеуша Срогоша / Є. Г. Сінкевич // Південний архів. Історичні науки : збірник наукових праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2002. – Вип. 9. – С. 136-137.

2. Срогош Т. Предохранительные меры против чумы на территории Южной Украины в царствование Станислава Августа Понятовского / Т. Срогош // Заселення Півдня України: проблеми національного та культурного розвитку. – Херсон : Айлант, 1997. – Ч. 1. – С. 206-207.
3. Srogosz T. Na dalekiej Ukrainie / Т. Srogosz // Biuletyn Informacyjny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. – 1998. – nr. 7. – S. 33-35.
4. Срогош Т. Вклад врачей-немцев в цивилизационное развитие окраинных земель Речи Посполитой во второй половине XVIII в. / Т. Срогош // Украина-Германия: экономическое и интеллектуальное сотрудничество (XIX – XX вв.). – Днепрпетровск : Изд-во ДНУ, 1998. – С. 80-84.
5. Срогош Т. История Подолья в творчестве Антона Иосифа Ролле / Т. Срогош, А. Чернецкая-Хаберко // Південний архів. Історичні науки: Збірник наукових праць. – Херсон : Айлант, 1999. – Вип. 2. – С. 46-53.
6. Срогош Т. Противоэпидемиологическая деятельность доктора Яна Ружанского на рубеже Речи Посполитой с Турцией и Россией в 1783 году / Т. Срогош // Південний архів. Історичні науки: збірник наукових праць. – Херсон : Вид-во ХДПУ, 2001. – Вип. 5. – С. 15-19.
7. Srogosz T., Stępień R. Zamek w Trembowli w XV – XVII wieku i jego funkcje w regionie // Zamki i przestrzeń społeczna w Europie Środkowej i Wschodniej / red. M. Antoniewicz. – Warszawa, 2002. – S. 419-427.
8. Srogosz T. M. V. Poljakov, V. S. Savczuk: Klasyczny uniwersytet. Evolucja, sučasny stan, perspektivy. Kijev 2004 «Gieniaza», ss. 414+nlb. 2, tab.; // Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, R. 50, 2005, nr. 2, s. 259-262.
9. Срогош Т. «Страшний Юзеф» – генерал Юзеф Стемпковський і його боротьба з гайдамаками в 1768-1771 рр./ Т. Срогош // Київська старовина. – Київ, 2005. – № 2 (362). – С. 60-74.
10. Srogosz T. Kształtowanie się nowożytnych lokalnych organów administracyjno-samorządowych na ukraińskich terenach Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII wieku // Південний архів. Історичні науки: Збірник наукових праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2005. – Вип. 20. – С. 8-11
11. Srogosz T. Początki budowy stronnictwa królewskiego na Ukrainie przez Józefa Gabriela Stempkowskiego (koniec lat sześćdziesiątych – początek siedemdziesiątych XVIII w.) / Т. Srogosz // Przegląd Nauk Historycznych, R. 5, 2006, nr 1 (9), s. 171-183.
12. Pokonanie hajdamaków jako podstawa znaczenia Józefa Gabriela Stempkowskiego na prowincji szlacheckiej // Українсько-польський науковий діалог в Умані : Збірник наукових праць. – Умань – Гнєзно – Ланьцут – Ченстохова, 2009. – С. 195-204.
13. Срогош Т. Українська і подільська дивізія під час вторгнення російської армії до Речі Посполитої в 1783 році / Т. Срогош // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ, 2009. – С. 133-137.
14. Сінкевич Є., Срогош Т. Контакти Речі Посполитої з Новоросійською губернією (в контексті анексії Криму) / Є. Сінкевич, Т. Срогош // Чорноморський літопис. Науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Вип. 4. – С. 80-86.

РЕЦЕНЗЕНТИ: д.і.н., професор **Г. В. Боряк**; д.і.н., доцент **О. П. Тригуб**.